

"List do Rzymian" Katolicki Komentarz do Pisma Świętego

Scott W. Hahn. Wydawnictwo "W drodze", Poznań 2021

Sprawiedliwość z wiary (Rz 10,5-13)

ST: Kpł 18,5; Pwt 9,4; 30,12-14; Iz 28,16; Ba 3,29-30; Jl 3,5

NT: Dz 2,21; Rz 3,9.23.29; 2 Kor 8,9; Ga 3,24; 1 P 2,6

KKK: wzywanie imienia Jezusa, 432, 2666; Jezus jako Pan, 446-451; chrzest i wyznanie wiary, 14, 1253-1254

Lekcjonarz: Rz 10,8-13: pierwsza niedziela Wielkiego Postu (rok C); obrzędy przekazania Symbolu wiary; Rz 10,9-18: wspomnienie św. Andrzeja Apostoła; Msza o ewangelizację ludów

Ustaliwszy, iż Chrystus jest celem Prawa, Paweł zastanawia się, jakie skutki ma dla Izraela jego przestrzeżenie.

Zaczyna od wezwania świadków z Tory, a potem dodaje świadectwo z proroków.

To jedna z trudniejszych sekcji listu, jeśli chodzi o jej konkretne znaczenie, jednak jej ogólny sens jest jasny: nie da się osiągnąć sprawiedliwości, zachowując wyłącznie przepisy Prawa; przychodzi ona do tych, którzy złożyli wiarę w Jezusie jako Panu i wzywają Go dla zbawienia.

Paweł stwierdza po raz kolejny, że sedno chrześcijańskiej Ewangelii jest od zawsze obecne w Pismach Izraela.

Zywa tradycja: Święty Hieronim o Chrystusie w Piśmie Świętym

„Posłuszny nakazom Chrystusa: <Badajcie Pisma> oraz <Szukajcie, a znajdziecie>, wypełniam swą powinność, bym przypadkiem nie usłyszał razem z Żydami: <Jesteście w błędzie, nie znając Pisma ani mocy Bożej>. Jeśli bowiem, jak mówi apostoł Paweł, Chrystus jest mocą Bożą i mądrością Bożą, to ten, kto nie zna Pisma, nie zna mocy Boga ani jego miłości: nieznanomość Pisma świętego jest nieznanomością Chrystusa”.

[10,5] Albowiem o sprawiedliwości, jaką daje Prawo, pisze Mojżesz: Kto je wypełni, osiągnie przez nie życie.

Jeśli Paweł chce uzasadnić swoje twierdzenia dotyczące Prawa, musi wpieryw przedstawić przekonujące dowody z Prawa.

Mając to na uwadze, sięga do Mojżesza, uważanego zgodnie za autora Księgi kapłańskiej i cytuje przypisywane mu słowa: **Kto je wypełni, osiągnie przez nie życie.**

To cytat z Księgi Kapłańskiej 18,5, w której mowa o sprawiedliwości, jaką daje Prawo¹.

Mojżesz zachęca lud Izraela do zachowywania przykazań Prawa, a nie naśladowania grzesznych sposobów życia Egipcjan i Kananejczyków.

Tym, którzy będą podążać za Prawem i trzymać się przymierza, Mojżesz obiecuje błogosławieństwa przymierza – a mianowicie życie. To istotne, gdyż w innym miejscu listu Paweł mówi o „sprawiedliwości” i „życiu”, traktując te terminy jako synonimy (1,17; 5,17)².

[10,6-8] Sprawiedliwość zaś osiągnana dzięki wierze tak powiada: Nie mów w sercu swoim: Kto zdoła wstąpić do nieba? – oczywiście po to, by Chrystusa stamtąd sprowadzić na ziemię, albo: Któż zstąpi do otchłani? – oczywiście po to, by Chrystusa wyprowadzić spośród umarłych. Ale cóż mówi: „Słowo jest blisko ciebie, na twoich ustach i w sercu twoim”. A jest to słowo wiary, którą głosimy.

Kolejnym świadkiem Pawła jest spersonifikowane pojęcie teologiczne. Znowu zacytuje Prawo Mojżeszowe, tym razem jednak nie będą to słowa Mojżesza, lecz **sprawiedliwości osiągnanej dzięki wierze.**

To bez wątpienia licentia poetica, służąca bardziej dobitnemu przedstawieniu tego, co chce powiedzieć.

„Sprawiedliwość osiągnana dzięki wierze” zacytuje Pwt 30,12-14.

Tu jednak od razu pojawia się problem. Jak wersety 6-8 mają się do wersetu 5?

Na początku wersetu 6 pojawia się spójnik de, który można tłumaczyć jako spójnik Łączący („i”, „oraz”) lub kontrastujący („lecz”, „ale”).

¹ Odwołania do tego cytatu znajdziemy też w Ne 9,29; Ez 20,11.13.21; Ga 3,12

² Niewykluczone, że Paweł doszedł do takiego wniosku w wyniku wnikliwej lektury Tory. W Pwt 6,25 czytamy na przykład, że zachowywanie przykazań prowadzi do „sprawiedliwości” (BL), natomiast w Pwt 30,15-16 jest mowa o tym, że zachowywanie przykazań prowadzi do „życia”.

Większość współczesnych tłumaczeń, w tym NABRE, wybiera ten drugi wariant i stawia na początku spójnik „ale”. Szereg badaczy wysuwało zastrzeżenia przeciwko takiej lekcji.

Składniowo możliwe są oba rozwiązania, jednak biorąc pod uwagę kontekst, wydaje się mało prawdopodobne, by Paweł przeciwstawił Mojżesza Mojżeszowi, Księgę Kapłańską Księdze Powtórzonego Prawa i twierdził tym samym, że Tora przedstawia dwa sprzeczne poglądy dotyczące tego, jak dojść do sprawiedliwości i życia.

Gdyby tak było, oznaczałoby to, że Pismo gwarantuje Izraelowi, że może osiągnąć sprawiedliwość Prawa przez wypełnianie uczynków, a przecież o to właśnie obwinia Paweł rodaków w wersetach 31-32 rozdziału dziewiątego.

Najprawdopodobniej Paweł odczytuje oba cytaty z Tory jako komplementarne i wspierające się nawzajem, a nie jako opinie przeciwstawne, reprezentujące dwa odmienne punkty widzenia³.

Księga Kapłańska 18,5 podkreśla,

- ❖ **że** Izrael musi zachowywać Prawo, zaś Księga Powtórzonego Prawa wyjaśnia,
- ❖ **jak** Izrael ma zachowywać Prawo.

Przypomnijmy sobie werset 32 rozdziału dziewiątego, w którym Paweł krytykuje Izraelitów nieprzyjmujących Ewangelii nie za to, że przestrzegają Prawa, lecz za to, **w jaki sposób** to czynią.

Swoją wywód na temat sprawiedliwości płynącej z wiary Paweł poprzedza ważną uwagą i zanim zacytuje Księgę Powtórzonego Prawa 30,12-14, przestrzega: **Nie mów w sercu swoim.**

Te słowa pochodzą z greckiej wersji Księgi Powtórzonego Prawa 8,17 i 9,4, a ich obecność w liście staje się jasna, gdy spojrzymy na ich oryginalny kontekst.

W obu wspomnianych miejscach Księgi Powtórzonego Prawa Mojżesz ostrzega Izraelitów przed zadufaniem i przekonaniem, że wyjście z Egiptu i zdobycie Ziemi Obiecanej zawdzięczają własnej sprawiedliwości.

Przeciwnie, to Pan dokonał tych wspaniałych czynów, zachowując wierność przymierzu z patriarchami (Pwt 8,18; 9,5).

Paweł przypomina w tym miejscu rodakom, że to sprawiedliwość Boża – a nie ich własna sprawiedliwość - jest podstawą najwspanialszych darów Boga (10,3).

³ Sięgając po współczesne polskie tłumaczenia katolickie, w których występują spójniki „zaś”, „natomiast”, czytelnik nie będzie w stanie rozstrzygnąć tej kwestii, gdyż ich znaczenie jest ambiwalentne (może być łączne lub rozłączne) – przyp. red. nauk.

Później mamy cytaty z Księgi Powtórzonego Prawa 30,12-14, którego Paweł nie przytacza w całości, lecz wybiera z kolejnych wersetów kluczowe wyrażenia, przeplatając je własnymi, interpretującymi komentarzami.

Zasadniczo rzecz ujmując, Paweł mówi nam o Ewangelii to, co Księga Powtórzonego Prawa mówi o Prawie, jego interpretacja zaś wyrasta z przekonania, że „**Chrystus jest kresem**”, czyli celem Prawa (Rz 10,4).

W Księdze Powtórzonego Prawa 30,12-14 Mojżesz odrzuca wszelkie ewentualne wymówki Izraela, na które lud mógłby się powołać, nie chcąc przestrzegać Tory.

Słowo Boże nie skrywa się w odległych regionach kosmosu, tak, że ktoś mógłby rzec, **któż zdoła wstąpić do nieba?** albo **któż wstąpi do Otchłani?**, by je stamtąd sprowadzić⁴.

Innymi słowy, Izrael wcale nie musi wyprawiać się daleko i przeszukiwać głębie i wyżyny, by poznać wolę Boga. Pan już objawił swą Torę i umieścił ją pośrodku swego ludu.

I dlatego Mojżesz stwierdza: „**Słowo to jest blisko ciebie, na twoich ustach i w sercu twoim**”. Dzieci Izraela nie mogą tłumaczyć się nieznaną słowem bożego, gdyż Bóg je im w pełni udostępnił.

To co jest prawdą w odniesieniu do Prawa Mojżeszowego, jest dla Pawła prawdą w odniesieniu do Mesjasza, gdyż Prawo wskazuje na Chrystusa (Rz 10,4).

Ewangelia nie jest niedostępna dla Żydów, ani nie jest poza ich zasięgiem.

Skoro Tora jest blisko, blisko jest także świadectwo Tory o Chrystusie.

Skoro Bóg chce, by Izrael znał i przestrzegał Prawa, Bóg także chce, by lud przymierza przyjął Mesjasza.

Zbawcze słowo Boże jest teraz bardziej obecne niż kiedykolwiek wcześniej; Chrystus przez wcielenie przyszedł od Ojca i zstąpił na ziemię; przez zmartwychwstanie został wyprowadzony spośród umarłych; przez głoszenie apostołów **słowo wiary jest blisko**, a w chrześcijańskim wyznaniu wiary można znaleźć **na twoich ustach i w sercu twoim**.

A zatem teraz, gdy został objawiony ostateczny cel Prawa, posłuszeństwo Prawu przybiera nową postać.

To właśnie nazywa Paweł „**posłuszeństwem wiary**” (1,5; 16,26 PWJ). **Zachowywanie Prawa prowadzącego do życia polega teraz na tym, że trzeba uwierzyć w Jezusa i przyjąć Ewangelię.**

⁴ Zarówno w tekście hebrajskim, jak i w LXX czytamy w drugim z cytowanych zwrotów o wędrówce za morze, a nie o zstąpieniu do Otchłani. Niemniej w literaturze Żygowskiej morze i Otchłań są z sobą blisko powiązane.

[10,9-10] Jeżeli więc ustami swoimi wyznasz, że JEZUS JEST PANEM, i w sercu swoim uwierzysz, że Bóg Go wskrzesił z martwych – osiągniesz zbawienie. Bo sercem przyjęta wiara prowadzi do sprawiedliwości, a wyznawanie jej ustami – do zbawienia.

Paweł rozszerza interpretację wersetu 14 w rozdziale trzydziestym Księgi Powtórzonego Prawa, odnosząc słowa usta i serce do wyznania wiary chrześcijanina i wynikającego z tego usprawiedliwienia.

Przedstawia warunek: członkowie ludu Izraela mogą rzeczywiście dostąpić sprawiedliwości i zbawienia – te wyrażenia traktuje synonimicznie – tylko jeżeli wyznają, że **JEZUS JEST PANEM**, i uwierzą, że **Bóg Go wskrzesił z martwych**.

Formułując w ten sposób swój warunek, Paweł podkreśla, że Ewangelia domaga się odpowiedzi całej osoby, odpowiedzi zewnętrznej i wewnętrznej, płynącej z umysłu i serca oraz z warg i języka.

[10,11-13] Wszak mówi Pismo: „Żaden, kto wierzy w Niego, nie będzie zawstydzony”. Nie ma już różnicy między Żydem a Grekiem. Jeden jest bowiem Pan wszystkich. On rozdziela swe bogactwa wszystkim, którzy Go wzywają. Albowiem każdy, kto wezwie imienia Pańskiego, będzie zbawiony.

Paweł w dalszym ciągu uzasadnia swojej twierdzenie z wersetu 4 w rozdziale dziesiątym („Chrystus jest kresem Prawa”) za pomocą trzech dodatkowych zdań, z których każde zaczyna się od „**bo**”.

Trzykrotne powtórzenie tego spójnika uwydatnia logikę jego argumentacji, pokazując, że w tych trzech powiązanych z sobą twierdzeniach zawiera się istota jego Ewangelii.

W wersecie 11 Paweł cytuje tłumaczenie Księgi Izajasza 28,16 za Septuagintą: **„Żaden, kto wierzy w Niego, nie będzie zawstydzony”**.

Cytował już cały ten werset w wersecie 33 rozdziału dziewiątego listu i jego interpretacja w tamtym miejscu ma zastosowanie także i tutaj.

Jedyna różnica polega na tym, że Paweł modyfikuje nieznacznie treść (mówiąc zamiast „kto wierzy”, „żaden, kto wierzy”), aby podkreślić, że obietnica Izajasza odnosi się do wszystkich ludzi.

Każdemu, kto złoży wiarę w Jezusie, niezależnie od jego pochodzenia etnicznego czy narodowego, zostanie oszczędzona hańba ostatecznego potępienia.

Tło biblijne: Paweł i narracja biblijna

Współczesnym czytelnikom Pawła proponowana przez niego w wersetach 6-8 rozdziału dziesiątego listu interpretacja fragmentu 30,12-14 Księgi Powtórzonego Prawa może wydawać się bardzo dziwna. Cytowany przez niego fragment bez wątpienia mówi o Prawie, a tymczasem Paweł odnosi go do Chrystusa.

Skąd bierze się jego przekonanie, że te wersety spełniają się w odniesieniu do chrześcijaństwa? W jaki sposób możemy wyjaśnić jego rozumowanie?

Paweł zakłada, że jego adresaci znają pierwotny kontekst przywołanego przez niego ustępu. W tym przypadku jest to sekcja Księgi Powtórzonego Prawa, która wybiega w przyszłość, do okresu wygnania i odbudowy Izraela.

W wersetach poprzedzających bezpośrednio wersety cytowane przez Pawła Mojżesz przepowiada, jaką drogą podąży Izrael. Prorokuje, że (1) dostąpi błogosławieństwa przymierza, (2) następnie spadną na niego przekleństwa przymierza, przede wszystkim wygnanie, lecz ostatecznie (3) doświadczy miłosierdzia Boga, który wybawia swój lud i odnawia przymierze, dokonując obrzezania jego serc i dając im nową zdolność do tego, by Go kochać i być Mu posłusznym (Pwt 30,1-8).

W przekonaniu Pawła w Jezusie Chrystusie wypełnia się właśnie zapowiedź odnowy przymierza. Apostoł Narodów umiejscawia siebie i swoich czytelników w trzecim i ostatnim etapie tej historii – czasie odbudowy, gdy ostatnie słowo należy do miłosierdzia Boga.

W wersetach 6-29 rozdziału dziewiątego Paweł prześledził historię Izraela od czasów patriarchów i okres wygnania. Wraz z przyjściem Mesjasza ta historia pokonała ostatni zakręt. Teraz wreszcie, po długim wyczekiwaniu, Bóg wkracza do akcji, by, tak jak obiecał, dokonać odbudowy Izraela i odnowić przymierze.

Na takie rozumowanie Pawła wskazuje szeroka perspektywa Listu do Rzymian. Już na początku Paweł pisze o „**obrzezaniu serca**” (2,29), przywołując wizję Mojżesza z trzydziestego rozdziału Księgi Powtórzonego Prawa. Później ogłasza, że „**miłość Boża rozlana jest w sercach naszych**” (Rz 5,5), nawiązując do przepowiedni Mojżesza w tym samym rozdziale o tym, że nowa zdolność Izraela do kochania Boga jest darem od Niego. Podobnie Paweł mówi nam, że miłość chrześcijańska „**jest doskonałym wypełnieniem Prawa**” (Rz 13,10) dla tych, którzy żyją według Ducha (8,4).

Tu także widzimy zbieżność z prorocstwem Mojżesza w rozdziale trzydziestym Księgi Powtórzonego Prawa, zapowiadającym, że Bóg uzdolni przez łaskę swój lud do zachowywania Jego przykazań.

Z tego, co napisano powyżej, wynika, że teologia Pawła jest ściśle powiązana z Biblią. Ilekroć cytuje jakiś ustęp biblijny, okazuje się, że zawsze zwraca uwagę na kontekst, nie tylko tekstualny, ale także historyczny i teologiczny, oraz miejsce tego ustępu w całej wspaniałej historii zbawienia.

Rzeczywiście, świadomość kolejnych etapów Bożego planu zbawienia to jeden z kluczy do Pawłowej interpretacji Biblii. Odczytywanie Pism w świetle Chrystusa oznacza nie tylko poznawanie przeszłej historii Izraela, lecz także żywego Słowa, które przemawia do teraźniejszości i przyszłości.

W przekonaniu Pawła **Chrystus nadaje sens całemu Pismu Świętemu, ponieważ całe Pismo kieruje nas ku Chrystusowi.**

Werset 12 wzmacnia to twierdzenie, podkreślając, że dostępność zbawienia w Jezusie nie ma granic. Kilka terminów w tym wersecie pojawiło się już we wcześniejszych rozdziałach.

Twierdzenie, że w kwestii zbawienia nie ma już różnicy między Żydem a Grekiem, pamiętamy z wersetów 19 i 23 rozdziału trzeciego, w których Paweł pisze dobitnie, że nie ma różnicy między Żydami a poganami w kwestii grzechu.

Podobnie twierdzenie, wskazujące, iż Bóg jest Bogiem wszystkich narodów, nie tylko Żydów.

W wersecie 13 Paweł spina swoją argumentację cytatem z Księgi Joela: „**Albowiem każdy, kto wezwie imienia Pańskiego, będzie zbawiony**”.

Ten cytat jest wezwaniem do wiary w Boga Izraela ofiarowującego zbawienie swojemu ludowi.

W tekście hebrajskim „Panem”, który zbawia, jest Jahwe (pojawia się tetragram JHWH).

Paweł odnosi jednak ten cytat bezpośrednio do Jezusa jako Pana, podobnie jak zrobił to Piotr w dziejach Apostolskich 2,21.36.

Chrześcijanie wierzą, że Chrystus nie jest tylko człowiekiem, lecz Bogiem – Synem Bożym. Ponieważ zasiada na tronie po prawicy Ojca, panuje tym samym nad całym stworzeniem.

Wezwanie Jezusa jako Pana to prośba o zbawienie, które w naszym życiu może się dokonać wyłącznie mocą Boga.

Rozważanie i zastosowanie praktyczne (10,9-13)

Często słyszymy chrześcijan, dla których Biblia jest ostateczną wyrocznią, jak cytując wersety 9-10 rozdziału dziewiątego Listu do Rzymian, twierdzą, że aby się zbawić, wystarczy w swoim sercu uwierzyć w Jezusa i wyznać przed ludźmi, że jest Panem.

W rezultacie różni kaznodzieje i ewangelisti twierdzą niejednokrotnie, że chrześcijaninem można stać się praktycznie wszędzie i w każdych okolicznościach.

Można zaprosić Boga do swego serca, stojąc w kolejce do kasy w supermarkecie, jadąc samochodem do pracy, wpatrując się w nocne niebo i podczas nabożeństwa.

Na pewno jest w tym trochę prawdy. Bóg jest w stanie zadziałać z potężną mocą w naszym życiu o każdym czasie i w każdym miejscu, które sobie wybierze, by ukarać nas za grzech i ukazać nam swą miłość.

Wydaje się jednak, że Paweł ma na myśli w tych tak często cytowanych słowach pewną ściśle określoną sytuację.

„Uwierzenie” i „wyznanie” są ściśle powiązane z sakramentem chrztu.

To w tym kontekście liturgicznym inicjacji chrześcijańskiej wewnętrzne przekonanie wiary danej osoby łączy się z zewnętrznym wyznaniem wiary w godność Jezusa Chrystusa jako Pana.

Dopiero, gdy zostaniemy „obmyci”, stajemy się „**usprawiedliwieni w imię Pana naszego Jezusa Chrystusa**” (1 Kor 6,11) i „zbawieni” z przeszłych grzechów (Tt 3,5).

Na to, że słowa Pawła należy odczytywać w kontekście chrztu, wskazuje także odwołanie się do Księgi Joela 3,5 w wersecie 13 rozdziału dziesiątego listu – „**Albowiem każdy, kto wezwie imienia Pańskiego, będzie zbawiony**”.

Ten werset zostaje także przywołany w pierwszym w historii chrześcijaństwa wezwaniu do chrztu, które padło z ust śr. Piotra. On także cytuje proroctwo z Księgi Joela 3,1-5: „**I wyleję potem Ducha mego na wszelkie ciało, a synowie wasi i córki wasze prorokować będą, starcy wasi będą śnili, a młodzieńcy wasi będą mieli widzenia. Nawet na niewolników i niewolnice wyleję Ducha mego w owych dniach. I uczynię znaki na niebie i na ziemi: krew i ogień, i słupy dymne. Słońce zmieni się w ciemność, a księżyc w krew, gdy przyjdzie dzień Pański, dzień wielki i straszny. Każdy jednak, który wezwie imienia Pańskiego, będzie zbawiony, bo na górze Syjon [i w Jeruzalem] będzie wybawienie, jak przepowiedział Pan, i wśród ocalałych będą ci, których wezwał Pan.**”, by wyjaśnić wylanie ducha w dniu Pięćdziesiątnicy na pierwszych uczniów Jezusa.

Jednak w przekonaniu Piotra proroctwo Joela wypełnia się w tym szczególnym wydarzeniu i równocześnie wykracza poza nie.

Ogłasza tłumom zgromadzonym przed Wieczernikiem, że „**każdy, kto wzywać będzie imienia Pańskiego, będzie zbawiony**” (Dz 2,21), utożsamia Jezusa z „Panem” z prorocstwa Joela (Dz 2,36), a następnie zachęca słuchaczy: „**niech każdy z was przyjmie chrzest w imię Jezusa Chrystusa na odpuszczenie grzechów waszych, a otrzymacie w darze Ducha Świętego**”.

Otóż to!

Imienia Pana wzywa się dla zbawienia podczas udzielania sakramentu chrztu!